

Emlékezés Balásházy Jánosra (1797-1857), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering János Balásházy (1797-1857), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Balásházy János 1797. március 8-án Sátoraljaújhelyen született egy Szilágyságból elszármazott köznemesi családban. Atyja Balásházy Mihály megyei tiszttviselő volt, aki szoros barátságot ápolt Kövy Sándor sárospataki jogászprofesszorral. Az atyának a Hegyalján szőlőföldje volt, több jobbágytelekkel és majorsági birtokkal rendelkezett, emellett borkereskedéssel is foglalkozott. Előbb nagyon korán édesanyja, majd 1807-ben a családfő is elhunyt, János és három évvel idősebb bátyja Tamás árvaságra jutottak. A családi vagyont 1816-ig a gyámnak kijelölt nagybáty, Balásházy József, majd aztán a nagykorúvá vált, ügyvédi vizsgát tett testvér kezelte. A gazdasági változások és a testvér könnyelműsége a vagyont jelentősen megapasztották.

Balásházy János iskoláit előbb szülőhelyén, majd a sárospataki református kollégiumban végezte. Utóbb Lőcsén és Kassán jogot tanult. 1816-ban a Georgikon, a keszthelyi mezőgazdasági akadémia hallgatója lett. Itteni tanulmányai egész későbbi életét meghatározták, bár csak egy évet töltött az intézményben. 1818-ban kezdeményezte nagykorúsítását és megosztozott bátyjával az atyai örökségen, és elfoglalta a neki jutó birtokrészeket azzal a szándékkal, hogy maga is gazdálkodjék. Ezen tevékenységét meg nem szakítva 1820-ban joggyakorlat szerzése céljából Pestre költözött, de hamarosan ismét visszatért sátoraljaújhelyi és rudabányácskai birtokára, ahol szőlészettel és juhászattal foglalkozott, nehéz anyagi körülmények között. Arról, hogy a korabeli szokásoknak megfelelően ügyvédi vizsgát tett volna, nincs adat.

1821-ben megnősült, házassága azonban nem segített anyagi viszonyai rendezésében, sokkal inkább holtig tartó jogi nehézségeket eredményezett. Kis gazdaságában már ekkor megkísérelte a nyugat-európai mezőgazdasági tapasztalatait – amelyeket német nyelvtudása révén olvasmányjaiból szerzett – bizonyos mértékig hasznosítani. A külső körülmények azonban nem kedveztek, bár ez inkább további munkára sarkallta, ami szerény eredményekhez vezetett. Már ekkoriban jelentkezett mezőgazdasággal foglalkozó munkákkal.

1824-ben táblabíróvá lett. 1827-ben megyei szolgálatba lépett, Zemplén megye alszolgabírájaként dolgozott a megye igazgatásában egészen 1830-ig. Ezen években sorra adta ki mezőgazdasággal foglalkozó nagy keresettségnek örvendő elméleti és gyakorlati munkáit, amelyekkel pályadíjakat nyert, és amelyeknek köszönhetően 1830. november 17-én a Magyar Tudós Társaság legelső tagválasztó gyűlésén *„gazdasági tudományi munkáiért, melyekben egyszersmind földijeinek a veszteglésből felriasztása iránt sikeresen emelt szót”*, felvették mindjárt a rendes tagok közé. Ugyanebben az évben a megalakuló Állattenyésztő Társaságnak is rendes részvényes tagja lett. Emellett a fontos szerepet játszott Hegyalja társadalmi életében is, az ő tulajdonában álló, kevésbé rentábilis sátoraljaújhelyi épületben nyílt meg a Zempléni Casino 1831-ben, amelynek jegyzője Kossuth Lajos lett, akivel néhány éven keresztül szorosan együttműködött a megyei közéletben.

Hivatali elfoglaltságai miatt sokszor nem tudott kellő figyelmet fordítani gazdaságára, az évente visszatérő juhbetegségek, árvíz és több egymást követő év rossz termése vagyont jelentősen megterhelték. Ezen az sem segített, hogy 1830-ban lemondott megyei tisztségéről. Anyagi ellehetetlenüléséhez politikai ellenfelei támadásai is hozzájárultak, kihasználva, hogy miután 1831-ben megyei megbízással kiküldték a kolerajárvány nyomán kialakult parasztfelkelés békés lecsendesítésére, ezen célját nem tudta elérni. Sőt ellenfelei lázítással is megvádolták. Egyik, a cenzúra által megjelenésében meggátolt írása (*Az adófizetők állapotjáról*), amelyben a reformok mellett állt ki, szintén ellene ingerelte vármegyei politikai ellenfeleit, akik

Balásházy hitelezőinek felbiztatásával próbálták ellehetetleníteni az ekkor már öt gyermeket eltartani köteles gazdálkodót. A teljes eladósodás sorsára jutott szerzőn népszerű könyvei bevételei sem segítettek, a rossz termések, a felesége által örökölt vagyonért folytatott küzdelem költségei is tovább apasztották lehetőségeit, ezért birtokait zálogba kellett adnia. Egzisztenciáját azzal tudta csak biztosítani, hogy 1833-ban jószágigazgatói állást vállalt Vay Ábrahám gróf tiszántúli birtokain. Feladatait nagy szakértelemmel és odafigyeléssel látta el éveken keresztül. Mivel a Vay-birtokok a Hegyaljától távol estek, s hosszú távollétei lehetetlenné tették ottani gazdálkodását, 1835-ben Debrecenbe, a jószágigazgatása alá tartozó birtokok központjába költözött családjával.

Súlyos betegsége, felesége halála, valamint a gyermekei nevelése iránt érzett felelőssége okán 1836-ban megvált meglehetősen jövedelmező jószágigazgatói tisztségétől. A saját lábára akart állni, s maradék vagyonát értékesítve Debrecenben kisebb házat, az elepi határrészen földet vásárolt. Felesége örökségének egy részét megkapva és kölcsönöket felvéve sikerült földművelésen és juhtenyésztésen alapuló mintagazdaságát megnövelnie. 1845-46-ban Debrecen városi esküdtje volt, és ebben a tisztségében sokat dolgozott egyes városrendezési és városgazdálkodási kérdések megoldása érdekében. Az gazdasági csapások azonban a '40-es években sem kerülték el az írói tevékenységét újratekintő Balásházyt. Az egymást követő rossz termések miatt a kezdetben mintaszerű gazdaságból nem tudta a szükséges jövedelmet kihozni, amely népes családjának eltartását és közírói tevékenységének folytatását hosszú távon biztosíthatta volna. 1847 elején csődöt kellett kérnie maga ellen, fizetéseképtelensége miatt zárolták vagyonát.

Nehézségeiből ismét gróf Vay Ábrahám gróf, a Magyar Tudományos Akadémia Igazgató Tanácsának tagja segítette ki a gazdálkodó akademikust, midőn jószágigazgatói megbízást adott neki. Új tisztsége jelentős bevételhez juttatta, ezáltal sikerült adósságait rendezni, így az ellene indított csődpert 1848 elején megszüntették. A következő években – így a szabadságharc alatt is – elsősorban jószágigazgatói munkájára koncentrált, politikai tevékenységet nem fejtett ki (igaz ilyen irányú aktivitását már Zemlénből való elköltözése után feladta, és pusztán írásaiban jelentek meg óvatos reformgondolatok.) A forradalmat inkább tragikus eseménynek tekintette és a nemzet és az uralkodó szembe kerülésén is sajnálkozott, lojalitást mutatott az király iránt. Második jószágigazgatói időszaka, az azzal járó sok utazás és munka rendkívüli módon igénybe vette egészségét, ugyanakkor sok tapasztalatot is jelentett a hazai gazdasági viszonyok megismeréséhez. 1853 tavaszán vált meg jószágigazgatói tisztétől és két Debrecenhez közeli birtokán ismét önálló gazdálkodásba kezdett, amelyben azonban hosszas betegeskedése akadályozta. 1855-ben eladta debreceni földjeit és a várostól délre fekvő Földesre költözött egyik gyermekéhez. Itt elsősorban gyümölcskertészettel foglalkozott, illetve ismét cikkeket, illetve könyveket írt. 60 éves korában, 1857. november 17-én hunyt el „vízibetegségben”. Földesen temették el, sírja ma már nem fellelhető.

Balásházy küzdelmes élete az önálló gazdálkodás iránti vágy, a megélhetésért és családja fenntartásáért folytatott küzdelem és a nemzet felemelkedéséért érzett felelősség jegyében telt. A Georgikonban folytatott tanulmányi irányították figyelmét a mezőgazdálkodás felé, ottani és később, szakirodalmi olvasmányokból szerzett ismereteit saját életében törekedett megvalósítani. Ebben a tekintetben csak átmeneti sikereket érhetett el elsősorban a Debrecenbe költözése utáni években. A külső körülmények miatt elszenvedett kudarcok nem gátolták meg abban, hogy töretlenül higgyen a hazai mezőgazdasági termelés korabeli elmaradottságának leküzdhetőségében. Egész életében célja volt, hogy magyarul minden érdekelt társadalmi réteg számára megismerhetővé tegye a fejlettebb külföldi mezőgazdaság eredményeit, felmérje e tudás hazai alkalmazhatóságának feltételeit, és egyúttal hozzájáruljon a nemzeti mezőgazdaság tudományos alapjainak kidolgozásához. Meggyőződése volt, hogy a tudomány eszközeivel és megfelelő felvilágosítással fel lehet virágoztatni az elmaradott országot. Hitt abban, hogy az eredményesebb gazdálkodás segítségével megmenthető a kishatalmú életforma, amit a magyar

társadalom alapvető pillérének tekintett. Ezen célok vezették szakirodalmi munkásságában és nyílt vagy háttérbe húzódó politikai megnyilvánulásaiban.

Szakírói tevékenységének első jelentősebb állomása az volt, midőn több kisebb-nagyobb tanulmány után 1827-ben megjelent első juhtenyésztéssel foglalkozó könyve (*Gyűjtemény a juhtenyésztésről...*), amely összesen három kiadást (1833, 1836) ért meg, és a kérdés hazai szaktekintélyévé tette. Ezen műveiben a külföldi irodalomból tanultak és a saját tapasztalatból szerzett ismeretek jól kiegészítették egymást, és az első korszerű juhtenyésztési kézikönyveinek tekintendők.

A hazai mezőgazdasági termelés fellendítését célozta 1829-ben, Sátoraljaújhelyen megjelent *Tanácsolatok a magyarországi mezei gazdák számára* című munkája, amelyben a hazai gazdálkodás akadályairól és ezen akadályok leküzdésének lehetőségeiről fejtette ki nézeteit kisbirtokosi álláspontból, szinte párhuzamosan Széchenyi valamivel később megjelent *Hitelének* vezérgondolataival. A gazdasági felemelkedés feltételét a tagosításban, eszközét pedig a hitelhez való hozzáférésben látta. De szükséges előfeltételként jelölte meg a műveltség emelését és az egyesületi élet kibontakoztatását is. Művével elnyerte a pesti Nemzeti Casino pályadíját.

A mezőgazdasági termelésben résztvevők felvilágosítása, nevelése iránti vágya – amelyet egyik legfőbb életcéljának tekinthetünk – nem apadt el azon életszakaszában sem, amikor gazdasági nehézségek terhelték. 1830-ban Pesten jelent meg népszerűvé vált, ismeretterjesztő formában megírt műve (*Okos Gazda*), ami tulajdonképpen egy közérthető nyelvezetű mezőgazdaságtannak tekinthető. A munkát, amely „a magyarországi körülményekhez alkalmaztatott gazdasági tudomány kérdésekben és feleletekben” volt, kiegészítette egy baromrovoslási todalékkal és egy olvasókönyvvel, amelyben kifejezetten népnevelő szándékú példatörténeteket írt le. Ezt a könyvét egyes nagybirtokosok ingyen osztották ki jobbágyaik között.

Hivatalnokoskodásából eredő tapasztalatai alapján írta meg részben a gazdálkodás kérdéseit érintő politikai röpiratát (*Az adó és még valami*) 1830-ban, amelyben hazai adórendszer elavultságát bírálta, és amely nagy visszhangot kiváltva megyebeli és országos ellenfeleket szerzett neki. A kolerajárvány nyomán kialakult zendülés során szerzett tapasztalatait írta meg egy szintén politikai jellegű kis terjedelmű, 1832-ben Pesten megjelent könyvben (*Az 1831-ik esztendői felsőmagyarországi zendüléseknek történeti leírása*), mivel úgy látta, hogy a parasztság gondjaival is foglalkoznia kellene az uralkodó osztálynak. Mivel saját kisnemesi szempontú megközelítése szerint a felkelést a parasztság műveletlenségéből fakadó szerencsétlen eltévelyedésként értékelte, munkájával elsősorban a népnevelés fontosságára akarta felhívni a küszöbönálló országgyűlés figyelmét. Ilyen tárgyú javaslatot is kidolgozott az országgyűlés számára. Politikai aktivitásának eme csúcsidőszakában Balásházy egy újabb röpirattal (*Az adófizetők állapotjáról*) kívánt hozzászólni az országgyűlés úrbéri vitáihoz. A röpiratot a cenzúra veszedelmes műnek találta, s nem engedte megjelentetni, de a munka éppen elegendő volt, hogy a reakció képviselői felforgatónak kiáltsák ki, ami gazdasági ellehetetlenülése/ellehetlenítése mellett végeredményben hozzájárult, hogy visszavonuljon a politikai életben való szerepvállalástól.

A jószágigazgatói munka, majd a debreceni gazdaság felépítésére fordított erőfeszítések akadályozták újabb eredeti munkák írásában, de még ekkor is szakított időt rá, hogy továbbfejlessze juhtenyésztéssel foglalkozó műveit.

1838-39-ben Debrecenben jelent meg az *Okos Gazda* továbbgondolt változataként egy alaposabb, átfogóbb kétkötetes munka, amely már az mezőgazdaság-tudomány, a mezőgazdasági üzemtan szinte valamennyi alapkérdésével foglalkozott (*A' háztartás' és mezei gazdaság' tudománya*). Az első kötet a birtokszerzés és eladás kérdéseit, a haszonbérbeadás előnyeit, hátrányait tárgyalta, de részletezte a gazdaság fejlesztésének módjait, a mezőgazdasági hitel fontosságát is, és hangsúlyozta a gazdák kereskedelmi célú egyesületi

tömörülésének jelentőségét. Saját tapasztalataiból is kiindulva részletesen leírta, hogy meglátása szerint milyen egyéni tulajdonságokkal kell rendelkeznie a jó gazdának, valamint azt is taglalta, milyen módon lehet talpra állítani a válságos helyzetbe került, vagy éppen hanyatló gazdaságot. A mű második kötetében az *Okos Gazda* anyagát bővítette tovább, és kiegészítésül szőlészeti-borászati és az erdőművelési tudnivalókkal is foglalkozott. Ezen munkájával a háztartás és a mezei gazdaság tudományának egységét is ki akarta fejezni, egy olyan „népkönyv” segítségével, amely praktikus elvekkel és gyakorlatias bölcsességgel ruházza fel a gazdákat háztartásuk valamennyi problémájának megoldásához.

Két év múlva, 1841-ben a tagosítások jelentőségéről, a gazdálkodás belterjessé tételében játszott szerepükről írt könyvet, s azt beküldte a Magyar Gazdasági Egyesület által meghirdetett pályázatra. Ellenfelei és irigyei megszégyenítették a szerző kilétét így nem kaphatta meg a remélt jutalmat. Balásházy Debrecenben azonban kinyomatta munkát (*Elárult pályairat*), amely igen népszerű lett, s utóbb újabb kiadást ért meg. A tagosítás kérdésével több munkájában is foglalkozott, mivel azt a belterjes gazdálkodásra való fokozatos átállás egyik alapfeltételének tekintette. Balásházy ugyanis ebben az átállásban látta a mezőgazdaság jövőjét. Kulcskérdésnek tekintette ebben a vonatkozásban az állattenyésztés fejlesztését, a tagosítások végrehajtását, végül a mezőgazdasági ismeretek rendszeres terjesztését. Álláspontja szerint – e tekintetben eltérve a nyugati álláspontoktól – az képviselte, hogy a belterjesedő állattartásban a mi viszonyaink között helyet kell biztosítani a legeltetésnek is. Ezért a legelők feltörése, a növénytermesztés kiterjesztése csak mérsékelt ütemben valósítandó meg, viszont sürgetőnek látta az ugaron fekvő területek felszámolását. Meggyőződése volt, hogy korszerű növénytermesztés csak a váltógazdálkodás alkalmazása révén lehetséges, de ezt akadályozza nálunk az egyéni birtoklás hiánya, a földek szétszórtsága, és a nyomásos gazdálkodás kizárólagossága. A szabad váltógazdálkodás csak úgy valósítható meg szerinte, ha „*a magán elkülönözött birtoki használat biztosítva van*”, így a mezőgazdaság fejlődése sürgősen megköveteli a tagosítás megvalósítását, törvényes rendezését.

1844-ben egy Debrecen közéleti kérdéseit taglaló röpiratában (*Debrecen mint van, 's jövődjöje*) nem mezőgazdasági, hanem városgazdálkodási kérdésekkel foglalkozott. Elemezte a város eladósodásának körülményeit, mértékét és vizsgálta az adósságból való kilábolás lehetőségeit, illetve javaslatokat tett a városi jövedelmek fokozásának módjára.

Annak ellenére, hogy közéleti törekvéseinek fókuszsa Debrecenre tevődött át, országos kérdésekben is hallatni akarta mérsékelt reformpárti szavát. A '40-es évk közepén ismét egy röpiraton dolgozott, amelynek három füzeté két kötetbe kötve 1847 elején jelent meg Debrecenben (*Politikai és státusgazdasági nézetek*). Ezt a munkát Balásházy újjáéledt politikai aktivitása jeleként lehet értékelni. A következő rendi országgyűlésre tekintettel akarta egyes, szerinte halaszthatatlan feladatok vonatkozásában kialakított nézeteit megfogalmazni. Így az első füzetben a közteherviselést sürgette, elsősorban gyakorlati szempontból szólt hozzá a nagyon érzékeny kérdéshez, azt javasolva, hogy az adózás alapjául ne földfelmérés, hanem – a gyors megvalósíthatóság érdekében – a jövedelembevallás szolgáljon. A másodikban az állattenyésztés jelentőségét hangsúlyozta a nemzeti jövedelem emelésében. Ezt elősegítené, ha törvényes rendszabályok születnének a közlegelők használati rendjével kapcsolatban. A harmadik füzetben (ami könyve második kötetét tette ki) a hitel- és pénzforgalom kérdéséről írt, kiemelve a pénzforgalom hiányát, s hangoztatva, hogy a váltótörvények a megfelelő pénzügyintézetek hiányában nem tölthetik be feladatukat. Amellett, hogy egy országos földhitelbank alapítását javasolta, erősen ostromozta művében az uzsora jelenségét. Ebben a füzetben azonban egyéb nézeteinek kifejtésére is helyet szorított, így többek mellett szólt a mezőgazdasági tanok oktatásának helyes módszereiről, javaslatot tett gazdasági ipariskolák létesítésére, valamint arra, hogy a mezőgazdasági ismeretek oktatása is kapjon helyet a tanítóképzésben. Gazdasági és politikai nézeteinek mintegy összefoglalását nyújtotta ez a kétkötetes munka.

Ezután – valószínűleg jószágigazgatói feladatai miatt – hosszabb ideig nem jelentkezett újabb könyvvel. 1853-ban egy borászattal foglalkozó munka írásába fogott, amelyet betegsége, Debrecenből való elköltözése és egyéb nehézségek miatt csak 1856 januárjában tudott befejezni (*A pincegazdászatról és borkereskedésről*). Ebben a Hegyalján korábban és azóta szerzett tapasztalatait összegezte, illetve kifejtette véleményét a borkereskedelmi társulatok (résztvénytársaságok) akkoriban sokat vitatott kérdésében, hangsúlyozva a Pest-központúság veszélyeit (egy Tokaji bortárság létrehozását javasolta), valamint azt, hogy az ilyen társulatokban a termelőknek kell túlsúlyban lenniük a kereskedőkkel szemben.

Utolsó munkájában (*A tagosztályban való zavarok tisztába hozataláról* – 1857) ismét visszatért a tagosítás kérdéséhez visszapillantva a probléma hazai történetére, és terjedelmessé vált irodalmára. Bírálta azokat a kedvezőtlen megoldásokat, amikor a tagosítás során nem voltak kellő tekintettel bizonyos honi és helyi sajátosságokra. Újólág hangsúlyozta, hogy a legeltetés és az istállózás nem zárja ki egymást, hanem egymással összhangban alkalmazható. Ezzel újból azon gazdaságtípus mellett tette voksát, amelyet „rendezett legelőjű magyar váltógazdaság”-nak nevezett, és ami fontos elméleti lépés volt a korszerű magyar mezőgazdaság megteremtése felé. Vonatkozó munkáiban átfogóan elemezte a mezőgazdasági termelés átalakítását biztosító belső és a mezei gazdálkodás előrehaladását segítő külső feltételek valamennyi fontosabb elemét, s ezzel a polgári agrárfejlődésért küzdő nemzedék egyik kimagasló alakjává vált.

Balásházy 1830-ban a Természettudományi Osztály (az akkori VI. osztály) tagja lett az Akadémián. Ekkori elfoglaltsága még lehetővé tette, hogy az 1831. évi pesti nagygyűlésen az akadémiai jutalmakat elbíráló bizottság tagja legyen, illetve az 1832. évi közgyűlésen a plenáris ülést előkészítő bizottságban tevékenykedjék. Támogatta az Akadémia nyelvészeti, szótárkészítési törekvéseit: összegyűjtötte és beküldte a sátorlajújhelyi mesteremberek mesterség-szavait, illetve a magyar nyelvű gazdasági szakmunkák műszavait állította össze. Miután jószágkormányzói tisztségét elvállalta, közreműködése az Akadémia tevékenységében szinte lehetetlenné vált, de miután saját ura lett, ismét feltűnt a testület életében: 1837. szeptember 10-én az Akadémia VI. közgyűlésén „*A honi vízszabályozások tökéletesítéséről földművelési tekintetben*” címmel tartott felolvasást. A '40-es években az Akadémia felkérésére több tudományos dolgozatot véleményezett, véleményeit esetenként a Debrecenből Pestre utazó kereskedőkkel küldte fel. Az Akadémia gyűlésein azonban csak ritkán tudott részt venni, lekötötték gazdasága és családja gondjai.

Azt, hogy mindig is szívügyének tekintette a tudós testület sorsát egyértelműen igazolja, hogy a szabadságharc leverése után, midőn a hatalom az Akadémia átszervezését rendelte el lekicsinyelve annak jelentőségét és eredményeit, Balásházy határozottan kiállt a Magyar Tudományos Akadémia védelmében. A *Magyar Hírlap* 1850. július 11. és 13-i számaiban Balásházy írást jelentetett meg a „*Magyar Tudós-Társasági viszonyokról*”, amelyben védelmébe vette a testületet, vázolja a működését nehezítő körülményeket, kiemelve az akadémikusoknak a nemzeti tudományosság emelésében elért eredményeit. Az esetleges átszervezés legfőbb előfeltételének a működés anyagi feltételeinek a javítását és esetleg a tudományos tevékenységet nem folytató tagok felfüggesztését tekintette. Hangsúlyozta az Akadémia politikai semlegességét a múltban, és ezt várta el a jövőre nézve is.

Az Akadémia maga két ízben is jutalmazta Balásházy munkáit. 1829-ben megjelent *Tanácsolatok* című munkáját jóval annak megjelenése után, 1845-ben (az 1828 óta szünetelő) Marczibányi-jutalomban részesítette az Akadémia. Az 1830-ra eső díjat ugyanekkor Széchenyi István kapta *Hitel* című korszakos művéért. A *háztartás és mezei gazdaság tudománya* című kétkötetes munkájának 1838-ban Debrecenben megjelent I. kötete Vörösmarty Mihály *Marót bán* című szomorújátékával megosztva részesült akadémiai nagyjutalomban.

Balásházy János a modern magyar mezőgazdaság egyik úttörője volt. A mezőgazdaságtudományi kiemelkedő szakértője és szakírója, aki az ország gazdasági felemelkedése egyik

döntő jelentőségű tényezőjének tekintette az agrártudományi ismeretek iskolai és iskolán kívüli terjesztését. Ugyanakkor a magyar reformkor kezdetén Zemplénben a megyei ellenzéki mozgalomban Kossuth harcostársa, az országos reformeszmék meghirdetésében Széchenyi István küzdőtársa, s több jelentős reformkori személyiség, költők, írók és akadémikusok megbecsült barátja volt. Mérsékelt reform-pártiként azon élharcosok egyikének tekintendő, akik töretlenül bíztak a társadalmi és gazdasági jobbítás békés lehetőségében.

Főbb művei

Gyűjtemény a juhtenyésztésről. A merinó, vagy selyem-birkáknak, valamint egyéb honni fajta juhoknak tenyésztések s nemesítések módjai ... veszedelmes nyavalyáinak gyógyítása. 1. kötet: A merinó-juhok tenyésztésének történeteiről. 2. kötet: A szorosabb értelemben vett juhtenyésztésről. Kassa, Werfer, 1827. Két kötet. (2. kiadás. Uo., 1833., 3. kiadás. Pest, 1836. Három rész egy kötetben.)

Tanátsolatok a magyarországi mezei gazdák számára. Magukban foglalván azon akadályokat, melyek a gazdaságos szorgalomnak sebesebb kifejlődését hátra tartóztathatják, s azon módokat, melyeknél fogva ezen akadályokon segíteni lehetne. Sáros-Patak, Nádaskay, 1829. (2. kiadás. Pest, 1831.)

Okos Gazda, vagy gazdasági tudomány. Kérdésekben és feleletekben két toldalékkal. I. A' marha-orvoslásról, és II. Erköltsi történeteket magában foglaló olvasó könyvvel. Az alsóbb és falusi iskolák számára, 's a' T. A' Magyar ország környüállásokhoz alkalmaztatva. Pest, Trattner és Károlyi, 1830.

Az adó és még valami. Pest, Trattner és Károlyi, 1830. (2. kiadás. Uo., 1833.)

Über Steuer und noch etwas. Aus dem Ungarischen übersetzt von Joseph Vojdissek. Pest, Hartleben, 1830.

Észrevételek a honi gazdaságbeli szorgalomnak akadályairól s orvoslása módjairól. Pest, Hartleben, Trattner és Károlyi, 1831 (2. bővített kiadás: Pest, 1835., 3. bővített kiadás: Pest, Hartleben, 1853.)

Az 1831-ik esztendői felsőmagyarországi zendüléseknek történeti leírása. Pest, Trattner és Károlyi, 1832. https://adt.arcanum.com/hu/view/Eltkonyvek_gb_00747/

Okos Gazda, vagy gazdasági tudomány. Kérdésekben és feleletekben két toldalékkal. I. A' marha-orvoslásról, és II. Erköltsi történeteket magában foglaló olvasó könyvvel. Az alsóbb és falusi iskolák számára, 's a' T. A' Magyar ország környüállásokhoz alkalmaztatva. 2. kiadás. Pesten, Trattner és Károlyi, 1833.

A' nagyobb házi állatok' nevezetesebb nyavalyáiról, azoknak orvoslásáról, némelly orvos szereknek erejéről, 's tulajdonságairól. Toldalék az Okos Gazdához. 2. kiadás. Pest, Trattner és Károlyi, 1833.

Olvasó könyv, mellyben némelly polgári erényeket, józan érzéseket, és világi bölcsességeket terjesztő eredeti történetek, okos mondások, és állítások foglaltatnak. Második toldalék az Okos Gazdához. 2. kiadás. Pest, Trattner és Károlyi, 1833.

https://mandadb.hu/dokumentum/1324995/756541_Okos_gazda_200dpi_OCR.pdf

Újabb tapasztalások a juhtenyésztés tárgyában. Sárospatak, Nádaskay, 1833. <https://real-eod.mtak.hu/9642/>

A juhtenyésztés vagy: a' Merinó, vagy Selyem-birkáknak, valamint egyéb honni fajta juhoknak tenyésztések', 's nemesítések' módjai; ugyszinte, ezen gyenge szerkesztetésű állati-nem veszedelmes nyavalyáinak gyógyítása; a' többek közt a' métely betegségnek bizonyos

orvoslási módja. Szerzetté: A 'Juh-tenyésztés' tudományában járatlanabb tenyésztők' kezdő gazdák', 's gazda-tisztek' számára, a' legújabb tapasztalások 's tenyésztési princípiumok szerént, több esztendei önnön próba-tételei által erősítve, eredeti esméretekkel szaporítva, 's honni állapotunkhoz alkalmaztatva. Három Rész egy Kötetben. Pest, Heckenast, 1836.

A' háztartás' és mezei gazdaság' tudománya. Figyelmezve hazánk újabb 's régibb törvényeire, a' hajdankori hellen 's római írók', valamint az újabb érdekes munkák' előadásaira. Debrecen, Tóth, I. kötet: 1838. II. kötet: 1839.

A 'honi vízszabályozások' tökéletesítéséről földművelési tekintetben. A' Magy. Tud. Társ.' Évkönyvei IV. 1836–1838. Buda, Akademia, 1840. 184–193.

Elárult pályairat. A' tagosztály által létesülhető miveltebb gazdálkodási módoknak, minél kevesebb költségeli föllállításáról, tekintetbe vévén a' föld minőségét, éghajlatot, vásári és egyéb körülményeket, jelesen pedig a' téli, nyári istálózást, mennyiben a' tagosztály által a' köz legelő vagy végkép megszűnik, vagy megszűkítettik. Debrecen, Tóth, 1841. (Toldalékkal bővített második kiadás: Debrecen, Tóth, 1845.)

Debrecen mint van, 's jövődjöje. Debrecen, Csáthy, 1844.

Politikai és statusgazdasági nézetek. Három füzet két kötetben. I. köt. Nézetek a megyei kir. városi és kerületi adókezelések javításáról. – Nézetek a nemzet vagyonának gyarapításáról, állattenyésztésünknek törvényes és egyéb czélos szabályozása által. II. köt. Nézetek a magyar-s erdélyországi adósságokba merült föld- és házbirtokosoknak országos megmentéséről. Debrecen, Tóth, 1848.

A pincegazdászatról és borkereskedésről vagynis a magyar- s erdélyországi boroknak ... kezeléséről, a magyarországi borkereskedés hajdan és jelenkori viszonyairól. Szerzé kilencz évi több ezer hordó különféle borokra való felügyelési tapasztalataiból, az irodalmi termékeknek figyelembe vételével. Pest, Emich, 1856.

A tagosztályban való zavarok tisztába hozataláról, tárgyalván: a tagosztály eredetét/s mibenlétét a külföld főbb pontjain, és hazánkban, s jelen törvényes állását. A birtokosok különféleségeit, a haszon bérlő, s munkásosztályt sat. Éghajlati, földminőségi, határbeli viszonyainkat. Micsoda eredményeket szült a húsz év óta itt-ott keresztülvitt tagosztály? Az irodalom működését a tagosztályra, s azon úton közzétett ellentétes javas latokat. A tagosztályban való zavarok tisztába-hozatalát, az előzményekből való következtetések szerint, s a hibásan tett tagosztályok jóvá-tételét. Pest, Trattner-Károlyi, 1857.

Felhasznált irodalom

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái I. Budapest, Hornyánszky, 1891. 385–387.

Giday Kálmán: Balásházy János Debrecenben. Debreceni Szemle, 1940. ?? 195–198.

Barta István: Balásházy János pályafordulása. Történelmi Szemle, 1958. 1-2. sz. 3–20.

Tilkovszky Lóránt: Balásházy János. Természettudományi Közlöny, 1958. 5. sz. 224–226.

Tilkovszky Lóránt: Balásházy János a magyar agrárfejlődés úttörője (1797–1857). Bp. 1958. Mezőgazdasági Múzeum Füzetek 4. sz.

Tilkovszky Lóránt: Balásházy János élete és munkássága. Századok, 1962. 3-4. sz. 409–439.

Tilkovszky Lóránt: Balásházy János agrártudományi nézetei. Agrártörténeti Szemle, 1963. 1-2. sz. 67–93.

Magyar Életrajzi Lexikon I. Főszerk. Kenyeres Ágnes. Budapest, Akadémiai, 1967. 82.

Tilkovszky Lóránt: Balásházy János. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.

Fazekas Árpád: Balásházy János (1797-1857) munkásságának orvosi vonatkozásai. Az 1831. évi cholera-lázadás a mai orvos szemével. Orvostörténeti Közlemények, 77. 1976. 89–98.

Karacs Zsigmond: Balásházy János munkássága. Honismeret, 1978. 1. sz. 38–41.

https://halomsorjan.hu/eredet2/balashazy_janos.htm

Högye István: Neves újhelyiek. Életrajzi lexikon (Zemléni Füzetek 4.) Sátoraljaújhely, 1986. 7-8.

Für Lajos: Balásházy János 1797–1857. In: Magyar agrártörténeti életrajzok. A–H. Szerk. Für Lajos –Pintér János. Budapest, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, 1987, 95–98.

A Magyar Tudományos Akadémia Tagjai 1825-2002, I. kötet A-H. Főszerk. Glatz Ferenc, Budapest, Akadémiai, 2003. 73–74.

Godzsák Attila: Sátoraljaújhelyi születésű akademikusok. In: Ugrai János (szerk.): Zemplén és akademikusai. Sárospatak, Tokaj-Hegyalja Egyetem, 2025, 144–147.

Szabó Béla

tanszékvezető egyetemi tanár

Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar

email: szabo.bela@law.unideb.hu